

Paneeraq Olsen
Inatsisartunut Ilaasortaq, Naleraq

§ 37 naapertorlugu apeqputip nr. 82/2021-p akineqarnera

Asasara Paneeraq Olsen

Inatsisartut suleriaasianni § 37, imm. 1 naapertorlugu Naalakkersuisunut apeqputinik saqqummiussaqaqputit.

Naalakkersuisut apeqputigineqartunut qujapput, taakkulu tullinnguuttuni issuarneqarput akineqarlutillu.

06-08-2021
Suliap nr 2021 - 12976
All. nr. 17290776
Postboks 1160
Oqarasuaat: 34 50 00
Fax: 34 55 05
3900 Nuuk
Email: pn@nanog.gl
www.naalakkersuisut.gl

1. *Puigortunngortunut pilersaarummi 2013-imeersumit anguniakkat iliuusissatut pilersaarutit arfineq-marluk anguneqarsimanerlutik? Uani ujartorpakka anguniagassat arfineq-marluusunit ataasiakkaanit suliaqarnermi suliat sumut killinnersut.*

Akissut:'

Puigortunngornermut Pilersaarut 2013-imi suliniuteqarfissatut suliassaqaqfinni arfineq-marluusuni nalilersuinivinnik suliaqartoqarnikuunngilaq, taamaammallu anguniarneqartussanut suliniuteqarfissatut suliassaqaqfinnut arfineq-marluusunut nassuarneqartunut anguniagassanut tamanut tamakkiisumik killiffilersuissalluni periarfissaqarnani.

Taamaakkaluortoq Ilisimatusarnermut ineriartortitsinermullu Suliniummi Issittumi Utoqqaliartornermi (AgeArc) nalunaarusiamik uuttortaaffiusumik suliaqartoqarsimavoq, tassanilu Puigortunngornermut Pilersaarut 2013-imi suliniuteqarfiusunut arlalinnut malitseqartitsisoqarpoq. Nalunaarusiami puigortunngornermut suliassaqaqfimmil ilaasut ilaat peqqinnissaqaqfimiittut ilinniartitaanikkullu suliniutit misissuiffigineqarsimangillat. ¹ Akerlianik nalunaarusiami kommunit sulinerat, suliassaqaqfiit assigiinngitsut aqqutigalugit suliniutit, qanigisaasut, qaammarsaaneq, pinaveersaartitsineq paasissutissiisarnertu qitiutinneqarput.

Suliniuteqarfissatut suliassaqaqfinni ilanngunneqartuni tamani ineriartortoqarsimanagera nalorninaatsuusoq ilisimatuut paasissutissaatik tunngavigalugit inerniliipput. Taamaakkaluortoq suliniuteqarfissatut suliassaqaqfinni anguniagassat suli anguneqarsimangillat. Nalunaarusiap katersornerani ilisimatuut ilaatigut erseqqissarpaat kommunit suliassaqaqfiini suliaqartut tamarmik akornanni ilinniartitaaneq, qaammarsaasaneq, attaveqatigiinneq suleqatigiinnerlu pingaarnertut unammilligassanut ilaasut. Tamatuma saniatigut inuppasuit puigortunngortunullu qanigisaasut ilaat puigortunngornermut nappaatinut, suussusersisarnertut kommunitilut.

¹ Nørtoft & Jensen 2020, Puigortunngornermut Pilersaarut 2013-imut tunngatillugu puigortunngornermut suliassaqaqfik pillugu ilisimasat uuttortaaffiusut, Københavns Universitet.

ikiuisarnermut tapersersuisarnermullu ilisimasakippallaarput. Peqatigitillugu erseqqissarneqarpoq pitsaanerusumik paasissutissiisarnerit attaveqatigiittarnerillu nappaammik eqqugaasut taakkualu qanigisaasa ulluinnarni atugarisaannik oqilisaaqataasinnaasut.

Nalunaarusiaq 1-imi ilisimatuut puigortunngornermut suliassaqaarfimmi ineriartortitsinissamut periarfissanut suliniutissanullu innersuussutinik arlalinnik saqqummiussaqaarput. Nalunaarusiaq ilisimatusaatigalugu ineriartortitsiffigalugulu suliniummi Issittumi Utoqqaliartornermeersoq Københavns Universitetip nittartagaani pissarsiarineqarsinnaavoq².

Puigortunngortarnermut suliassaqaarfiup qitiutinneqarnissaa anguniarlugu Issittumi Utoqqaliortortarneq pillugu ilisimatusaatigalugu ineriartortitsiffigalugulu suliniut pillugu Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Naalackersuisoqarfik Peqqjssutsimullu Naalackersuisoqarfik suleqatigineqalersimmata naggasiutigalugu taaneqassaaq. Taamaattumik puigortunngortarneq pillugu ataatsimeersuartitsinissap pilersaarusionera massakut aallartinneqarsimavoq. Ataatsimeersuarneq 2021-mi ukiakut ingerlanneqassaaq, tamannalu kommunini sulisunut, Peqqinnissaqaarfimmut inunnullu puigortunngortunut qanigisaasunut pingaaruteqarpoq.

2. *Puigortunngortunut pilersaarummik nutartikkamik Naalackersuisut saqqummiussaqaarnissaminut pilersaaruteqarnerlutik?*

Akissut:

Naalackersuisut massakorpiaq puigortunngortunut pilersaarummik nutartikkamik suliaqarnissamik pilersaaruteqanngillat. Puigortunngortunut Pilersaarut 2013-imi suliniuteqarfissatut suliassaqaarfiit arlallit suliareqqissallugit massakut piffissaanngitsoq nalilerneqarpoq.

Peqatigitillugu erseqqissarneqassaaq Naalackersuisut utoqqarnut periusissamik nutaamik saqqummiiniarlutik sulissuteqarmata, tassanilu ilaatigut puigortunngortarnermut suliassaqaarfik qitiutinneqassalluni.

3. *Kalaallit Nunaanni puigortunngortut qassiunersut Naalackersuisut qulaajarnikuuaat?*
 - a. *Inoqarfinni kisitsisit qanoq agguataarsimappat?*
 - b. *Ukiui qanoq agguataarsimappat?*

Akissut:'

Naatsorsuinermi Peqqinnissaqaarfimmi ullormi 1. marts 2020 ingerlanneqartumi paasinarsivoq inuit 140-t puigortunngornermik suussuserfigineqarsimasut. Tamatuma saniatigut paasissutissiissutigineqassaaq Peqqinnissaqaarfik inunnik 40-t missaanniittunik puigortunngortunik ukiumut paasisaqaartarmat. Inunnik

² [https://forskning.ku.dk/soeg/result/?pure=da%2Fpublications%2Fkvalitativ-viden-om-demensomraadet-i-relation-til-demensplan-2013\(cbc3e096-2d4b-45e8-981b-ba25e93a5f9b\).html](https://forskning.ku.dk/soeg/result/?pure=da%2Fpublications%2Fkvalitativ-viden-om-demensomraadet-i-relation-til-demensplan-2013(cbc3e096-2d4b-45e8-981b-ba25e93a5f9b).html)

puigortunngormermik suussuserfigineqanngikkaluarlutik inuusunik nassaassaqqartoq peqatigitillugu nalilerneqqarpoq.

Puigortunngortut pillugit nassuiaammi 2012-imeersumi naatsorsuinermi puigortunngormermik eqqugaasut amerlassusaat taamaalillutik missingerlugit naliliiffigineqarput, kisitsisillu Pinngortitaleriffimmiit innuttaasunillu siumut naatsorsuinermit pisut tunngavigalugit siumut naatsorsuiffigineqarsimallutik. ³

Annertuneru- sumik ukunani	2010		2020	2030	2040	
	%		Amerlassusii	Amerlassusii	Amerlassusii	Amerlassusii
Ukioqatigiit	Angutit	Arnat				
60 – 64	0,2	0,9	12	17	20	13
65 – 69	1,8	1,4	27	35	53	34
70 – 74	3,2	3,8	34	44	74	90
75 – 79	7,0	7,6	48	67	85	143
80 – 84	14,5	16,4	51	63	86	157
85 – 89	20,9	28,5	19	42	65	93
90 – 94	29,2	44,4	10	18	24	36
95 – 99	32,4	48,8	3	3	6	16
100 +	32,4	48,8	0	2	5	11
Puigortunngortut katillugit			204	291	418	593

Tabel 1: Kalaallit Nunaanni inuit puigortunngorsimasat amerlassusaat ukiuni qulikkaarani 2040 tikillugu³.

Siumut naatsorsuineq tunngavigalugu 2020-mi inuit puigortunngortut 290-it missaanniittussaapput. Nalunaarusiami "Kalaallit Nunaanni inuit utoqqaat inuunerat peqqissusaallu"-mi nassuiarneqqarpoq puigortunngorneq pillugu nassuiaammi missingiinerup appasippallaarnissaa ilmanarlunnartoq, tassami inoqariaannaammat puigortunngormermik suussuserfigineqarsimannngikkaluarlutik puigortunngorlutik inuusunik. ⁴

Inoqarfiit tunngavigalugit agguataarinissamik suliaqassalluni periarfissaqqarpiangilaq.

4. *Nuna tamakkerlugu sulisunut atugassianik malittarisassanik/atuakkanik najoqqutassanik puigortunngortut pitsaasumik inuuneqarnissaannik qulakkeerisunik suliaqartoqarnikuua makkunani najugaqqartuni:*
 - a. *najugaqqarfiit?*
 - b. *utoqqaat illuini aammalu paaqqinnittarfinni plejehjemmeni?*

³Puigortunngortut pillugit Nassuiaat, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqqarfik, 2012.

⁴ Kalaallit Nunaanni utoqqaat inuunerat peqqissusaallu, 2019, Statens Institut for Folkesundhed, SDU.

Akissut:'

Puigortunngorneq pillugu nuna tamakkerlugu nalunaarsuiffinnik quppersakkanilluunniit suliaqartoqarnikuunngimmat paasissutissiissutigineqassaaq, tassami utoqqaat illuini paarineqarfiinilu paaqqutaqarnissakkut suliaasanut akisussaaffik kommuninut inissinneqarsimammat.

Puigortunngorneq pillugu nassuiaammi 2012-imeersumi nalunaarusiamilu 1-imi llisimatusaatigalugu ineriartortitsiffiusumillu suliniummut Issittumi Utoqqalineranut atatillugu suliarineqartumi nassuiarneqarpoq suliaasaqarfiup kommunini qanoq ingerlannera aaqqissuussaanelalu assigiinngitsorujussuusoq.

5. *Puigortunngortup puigortunngortutut atugarisai apeqqutaatillugit sulianut malitassanik/atuakkanik najoqqutassanik suliaqartoqarnikuunerluni, puigortunngortut ataasiakkaat nerisaannut tunngatillugu, qanoq akulikitsigisumik imertinneqartarnissaat aammalu nangit taarserneqartarnissaat?*

Akissut:

Apeqqut 4-mut akissut takuuk.

6. *Puigortunngornermik eqqugaasut pisortanit ingerlanneqarnera aammalu kommuninit pineqarnerat sullinneqarnerisalu nakkutigineqarnera qanoq Naalakkersuisut qulakkeersinnaavaat?*

Akissut:

Naalakkersuisut inatsisinik atuuttunik malinninnissaq neriuuteqarfigaat, soorlu oqartussat attuumassutillit nakkutilliusussaataaernerminnik isumaginninnissaat. Nakkutilliinermut nalunaarusiat Nakorsaaneqarfimmeersut kommuneersullu massakkut pisunut akissuteqarfiussapput.

7. *Puigortunngortunut sullissisut ilinniartitaanerat Naalakkersuisunit qanoq qulakkeerneqarpa?*

Akissut:'

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik ilanngutassanik Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmiit piniarsimavoq, taakkualu ima allagaqarput:

"Sulisussanut innuttaasunik puigortunngornermik eqqugaasunik isumaginnittussanut ilinniarneq neqeroorutigineqalereerpoq.

Peqqissaanermi ikiortit kiisalu peqqissaanermi assistentit peqqissutsimut tunngaviummik ilinniarnerni puigortunngorneq ilinniarnermi ilinniartitsinermut ilaavoq.

Kinguneratigut peqqissaanermi ikiortit peqqissaanermilu assistentit pikkorissartitsinerit immikkullu ilinniarnerni aqutugalugit pikkorissaqqinnissaminnut periarfissaqarput.

Peqqissaanermi ikiortinut puigortunngornermut immikkut ilinniarnerni 2016-ip kingorna pingasoriarluni ingerlanneqarsimapput. Katillugit peqqissaanermi ikiortit 44-t immikkut ilinniarnermik ingerlatsisimapput.

Puigortunngornerup iluani AMA-pikkorissartitsinerit ingerlanneqarsimapput. Katillugit 25-it peqataasimapput.

Peqqissaanermi assistentinut utoqqaat pillugit immikkut ilinniarnert ingerlanneqarsimapput, tassanilu puigortunngorneq aamma immikkut ilinniarnermut ilaasimavoq. Tamanna ataasiarluni ingerlanneqarsimavoq, arfineq-pingasullu naammassinnissimapput.”

Med venlig hilsen
Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Kirsten L. Fencker